

Neodmysliteľná súčasť Košickej hudobnej jari, „Medzinárodný organový festival“ vstupuje do siedmeho ročníka. Počas siedmich rokov predstavili sa košickej hudobnej verejnosti špičkoví organoví umelci z ČSSR, ZSSR a ostatných socialistických krajín, ako aj vynikajúci organisti zo západnej Európy a zámoria. V košickom Dóme odznel rad československých premiér významných skladateľov takmer z celého sveta. Takto sa Košice stali jedným z centier organového umenia u nás.

Budúci, ôsmy ročník „Medzinárodného organového festivalu“ bude prebiehať už na novom organe v koncertnej sieni Domu umenia. Pracovníci závodu „Varhany“ už vlani začali so stavbou trojmanuálového, 44 registrového organu s mechanickou tónovou traktúrou. Tento nový nástroj bude mať dva hracie stoly. Košice dostanú jeden z najväčších koncertných nástrojov — nielen u nás v republike — spĺňajúci aj najvyššie súčasné nároky na interpretáciu organovej hudby.

Vďaka pochopeniu straníckych a štátnych orgánov je v prípravnom štádiu i stavba nových nástrojov do koncertných siení v Spišskej Novej Vsi a v Bardejove. V dohľadnej dobe sa má otvoriť v Markušovciach múzeum klávesových nástrojov s celoslovenskou pôsobnosťou, kde budú inštalované aj staré historicky cenné a zvukovo veľmi zaujímavé organy. Takto sa náš festival v budúcnosti prenesie i do ďalších miest Východoslovenského kraja.

OTVÁRACÍ KONCERT VII. MOF

Utorok 10. mája 1977

ŠTÁTNA FILHARMÓNIA KOŠICE

Sólisti:

JIŘÍ ROPEK — Praha
IVAN SOKOL

Dirigent:

BYSTRÍK REŽUCHA

G. F. HÄNDEL:
(1685—1759)

Koncert pre organ a orchester d mol,
op. 7, č. 4

- I. Adagio
- II. Allegro
- III. Adagio, quasi una fantasia
- IV. Allegro

Concerto grosso D dur, op. 6, č. 5

- Maestoso
- Allegro
- Presto
- Largo
- Allegro
- Menuetto

Koncert pre organ a orchester g mol,
op. 4, č. 1

- I. Larghetto e staccato
- II. Allegro
- III. Adagio
- IV. Andante

JIŘÍ ROPEK narodil sa v r. 1922 v Prahe. AMU v Prahe úspešne dokončil v r. 1950. Súčasne študoval na Karlovej univerzite na filozofickej a pedagogickej fakulte. Má veľmi široký repertoár, ale predovšetkým jeho vzácny hudobný vkus nedovolí siahnuť k iným prostriedkom ako rydzo muzikálnym, s prísny, ale citovým prístupom k štýlu skladby. S veľkým úspechom koncertuje po celej Európe a jeho koncerty nahrávajú rôzne rozhlasové a televízne spoločnosti.

Je prvým českým organistom, ktorý koncertoval v Royal Festival Hall v Londýne a v r. 1968 zahajoval dvoma koncertami v Mexico City organový festival, usporiadaný v rámci kultúrnej Olympiády.

Je známy aj ako autor niekoľkých organových skladieb.

GEORG FRIEDRICH HÄNDEL patrí spolu s J. S. Bachom medzi najvýznamnejších skladateľov hudobného baroka. Okrem hudby na naliehanie svojho otca študoval aj právo, ktoré však po otcovej smrti definitívne zanechal a venoval sa výlučne hudbe. Z rodnej Halle odchádza do Hamburgu, kde kvitla nemecká opera a v chrámoch účinkovali organisti poznamenaní sweelinckovskou školou. Odtiaľ odchádza do Talianska, aby po krátkom intermezze v Hannoveri usadil sa v Londýne. Tu píše hlavne opery a neskôr slávne oratóriá. A práve cez prestávky opier alebo oratórií Händel improvizoval na čembale alebo malom organe (pozitíve). Neskôr k týmto improvizáciám pribral aj orchester, ktorý však nemá takú veľkú úlohu ako v koncertoch neskoršej doby. Väčšinou podporuje sólistický part. Sólistický nástroj hrá zväčša dvojhlasne, o prísnom štvorhlase, alebo o dokonalom kontrapunktickom spracovaní tu nemožno hovoriť. Taktiež pedál používa sa len ako basové doplnenie akordov. V Anglicku v tom čase pedál bol zriedkavosťou, i keď sa v Nemecku udomácnil už v XV. storočí. A napokon Händlove oratóriá a opery sa predvádzali buď v divadle alebo v spoločenských miestnostiach kráľovského domu v Londýne, kde boli len pozitívy alebo čembalá. Okrem organových koncertov Händel napísal pre organ ešte množstvo fantázií a fúg. G. F. Händel písal skoro všetky žánre, ktoré v tom období boli rozšírené. Má dve zbierky concerti grossi — op. 3 a op. 6. V prvej zbierke je obsadenie sláčikového orchestra posilnené hobojom, druhá zbierka je písaná výlučne pre sláčikový orchester. 12 concerti grossi op. 6 z roku 1739 patria k najvýznamnejším skladbám svojho druhu.

DRUHÝ KONCERT VII. MOF

Piatok 13. mája 1977

MAREK KUDLICKÝ

Poľsko

J. S. Bach: Toccata a fúga E dur
(1685—1750)

F. MENDELSSOHN-BARTHOLDY: Sonáta č. 1 f mol, op. 65
(1809—1847)

Allegro moderato e serio
Adagio
Andante. Recit.
Allegro assai vivace

T. TACIORKIEWICZ: Sonáta

C. FRANCK: Chorál E dur
(1822—1890)

MAREK KUDLICKI narodil sa r. 1948. Svoje štúdiá v triede prof. J. Grubicka na krakovskej Vyššej hudobnej škole dokončil s vyznamenaním r. 1972. Zúčastnil sa niekoľkých významných súťaží, na ktorých sa umiestnil na popredných miestach. Zúčastnil sa aj majstrovského kurzu pod vedením F. Peetersena, ktorý pokračuje v tradíciách interpretácií organových diel C. Francka. Koncertoval pohostinne v NDR, Taliansku, Švajčiarsku, Švédsku, v Bulharsku a inde. Má na konte mnoho televíznych ako aj rozhlasových nahrávok. Vydali aj gramofónovú platňu v jeho interpretácii.

Od r. 1975 pôsobí vo Viedni, kde pokračuje v štúdiu v organovej triede prof. H. Haselbäka na Hudobnej akadémii.

Toccatu a Fúgu E dur písal Bach ako 21 ročný pod silným vplyvom slávneho D. Buxtehudeho. Zároveň sa však už tu ohlasuje Bachovo vlastné, osobité majstrovstvo. Felix Mendelssohn-Bartholdy, Bachov ctiteľ a hlavný pôvodca bachovskej renesancie v Nemecku napísal pre organ šesť sonát a tri prelúdiá a fúgy. Vznikli pre Mendelssonovho frankfurtského priateľa F. Schlemmera v zime roku 1844/5. Prvá sonáta má štyri časti. Prvá je postavená na kontraste polyfónnej faktúry, fúgového spracovania témy a homofónnej chorálovej melódii. Časť dosiahne vrchol v záverečnom spojení oboch tém. Druhá časť je spevné Adagio, ktoré nezaprie autora Piesní bez slov. Časť tretia má recitatívny charakter a je vlastne prechodom k záverečnej časti v toccatovom štýle.

Poľská organová kultúra má svoju slávnú minulosť ale i skvelú prítomnosť. Najvýznamnejší autori renesancie a baroka písali svoje najzávažnejšie diela pre tento kráľovský nástroj. Množstvo veľmi dobrých nástrojov a i vynikajúca interpretačná úroveň súčasných poľských organistov inšpirujú aj skladateľov XX. storočia, ktorí pre tento nástroj vytvorili celý rad pozoruhodných skladieb.

Keď počul F. Liszt hrať na organe C. Francka, opúšťal podľa svedectva Vincenta d'Indyho chrám s volaním „Bach-Franck“. Franckova organová tvorba je bezpochyby akýmsi romantickým pedantom vrcholného organového baroka. Organ bol najväčším inšpirátorom hudobnosti C. Francka. Organový vplyv nájdeme i v skladbách orchestrálnych, komorných a klavírnych nie v zmysle technickom ale vo zvukovom ideáli. K tomu pristupuje majstrovská polyfónia zvlášť kánonu a fúgy, demonštrovaná i v neorganových skladbách. Tri chorály z roku 1890 sú vrcholom organových diel autora. Autor však nespracováva polyfónicky melódiu cirkevného chorálu. Od čob J. S. Bacha neprehovorila organová hudba takou humánnou rečou, tak presvedčivo a s takým citovým zanietením.

TRETÍ KONCERT VII. MOF

Pondelok 16. mája 1977

IRMA SKUHROVÁ

J. P. SWEELINCK:
(1562—1621)

Variácie na pieseň „Mein junges Leben
hat ein End“

J. S. BACH:
(1685—1750)

Partita c mol
Passacaglia c mol

Š. NÉMETH-ŠAMORINSKÝ:
(1896—

Accomodatio na meno B-A-C-H

J. ALAIN:
(1911—1940)

Dve fantázie

C. FRANCK:
(1822—1890)

Chorál a mol

IRMA SKUHROVÁ začala študovať klavír na Konzervatóriu v Bratislave v triede prof. Križana. Po absolvovaní klavíra začala študovať organ u E. Riglera-Skalického na Konzervatóriu a u toho istého profesora absolvovala aj VŠMU. Na organových súťažiach sa umiestnila na popredných miestach. Pôsobila pedagogicky na Hudobnej škole ako aj na Konzervatóriu v Bratislave a vychovala rad vynikajúcich organistov (Sokol, Kamrlová, Grác a iní). Je typom vzácné štylovo cítiacej, precíznej, technicky dobre fundovanej umelkyne so zmyslom pre detail i účinné rozvrhnutie stavby. Popri pedagogickej činnosti sústavne koncertuje nielen doma ale aj v zahraničí ako v NDR a ZSSR. Venuje sa aj interpretácii súčasnej tvorby.

Ján Pieterseon Sweelinck (1562—1621) rodom Holanďan, je jedným z najvýznamnejších skladateľov raného baroka. Študoval v Benátkach, pôsobil v Amsterdame a v Hamburgu. Jeho tvorba ovplyvnila tvorbu celej plejády severonemeckých skladateľov. Je vlastne jej zakladateľom. Známe sú jeho fantázie, vlastne už fúgy, toccaty variácie ale i motetá, žalmy a svetské šansóny. Jeho skladby majú veľkolepú výstavbu. Počiatočný vokálny ráz ustupuje v ďalšom jeho vývoji v čisto inštrumentálnu štylizáciu. Variácie na pieseň patria k vrcholným dielam autora.

Partita c mol sa skladá z jednoduchej harmonizácie piesne a z ôsmich variácií tejto piesne. Posledné dve variácie sa líšia od ostatných, pretože autor bol vedený obrazmi, ktoré mu vnukol text piesne.

Passacaglia c mol je posledným dielom patriacim do Bachovho köthen-ského obdobia. Bach sa tu vrátil k forme, ktorá v jeho čase už nebola používaná. Passacaglia má svoj pôvod v starom španielskom tanci. Charakterizoval ju ostinátny bas, nad ktorým sa improvizovali variácie. Téma passacaglia je 8-taktová a je na nej vybudovaných 20 variácií. Prvé dve variácie sú harmonické a ostatné kontrapunktické. Téma je spracovaná aj v nasledujúcej fúge, za dôsledného doprodu nielen stálej protivety, ale i druhého kontrapunktu.

Štefan Németh Šamorinský, slovenský skladateľ, klavirista, organista a pedagóg bol výraznou osobnosťou bratislavského hudobného života. Študoval u B. Bartóka, L. Weinera a F. Schmidta. Sám bol aktívnym organovým umelcom a pre tento nástroj napísal rad diel, ovplyvnených tvorbou svojho učiteľa a slovenskou melodikou.

Jehan Alain študoval na parížskom konzervatóriu skladbu u Dukasa a organ u Duprého. Bol zabitý počas 2. svetovej vojny ako 29-ročný. Na západe ho prirovnávajú k Janáčkoví, čo však nevystihuje presne jeho zvláštny štýl, v ktorom sa akoby spájala stredoveká magičnosť s nesmierne zložitým a psychologicky účinným slohom moderným.

ŠTVRTÝ KONCERT VII. MOF

Piatok 20. mája 1977

HANNS-CHRISTOPH SCHUSTER NSR

CH. M. WIDOR:
(1845—1937)

5. symfónia f mol, op. 42
 - I. Allegro vivace
 - II. Andante cantabile
 - III. Toccata

C. FRANCK:
(1822—1890)

Chorál h mol

J. BONNET:

Variation de Concert op. 1.

L. VIERNE:
(1870—1937)

1. symfónia d mol, op. 14
 - I. Prelude, Maestoso
 - II. Pastorale, Allegretto
 - III. Scherzo, Allegro vivace
 - IV. Finale, Allegro

HANNS-CHRISTOPH SCHUSTER: narodil sa v r. 1937. Ako päťročný začal študovať hru na klavíri a o štyri roky neskôršie rozšíril svoj záujem aj na organ. Po maturite pokračoval v štúdiách na hudobnej akadémii v Lübecku. V r. 1961 získal štipendium pre 10-mesačný študijný pobyt u prof. Germaniho v Ríme. S vyznamenaním absolvoval záverečné skúšky na Accademii di C. Cecilia. Pokračoval v štúdiách na Vysokej škole v Hamburgu, neskôr v Hanoveri. Súčasne študoval hru na klavíri a kompozíciu. Opäť dostal rímske štipendium, no teraz v odbore kompozícia. V r. 1969-70 sa zúčastnil v Prahe na medzinárodných majstrovských kurzoch. U Z. Růžičkovej študoval čembalovú hru. Intenzívne koncertuje nielen vo svojej vlasti, ale aj po celej Európe, Má veľa úspešných nahrávok v rôznych rozhlasových a televíznych štúdiách.

Pojem francúzskej organovej hudby sa nevyčerpáva iba v oblasti jej národnej príslušnosti, ale má význam ďaleko hlbší, pôsobiaci v celej sfére organového umenia. Jej osobitosť sa prejavuje najmä v porovnaní s nemeckou organovou hudbou, u nás známejšou. V Nemecku požíva vážnosť reprezentatívneho postavenia ako „kráľ nástrojov“, musí však v priebehu dejín prekonať vzostupy a pády, úcty i nevšímavosti a sú mu vyhradené celkom špecifické organové hudobné myšlienky i formy spracovania. Vo Francúzsku je organ primus inter pares — prvý medzi rovnými. vždy v centre života, aktuálny a čínorodý aj dnes. Vie vlastnými prostriedkami svojej zvukovosti uplatniť sa v každom štýle, produkovať skladby rozmanitých žánrov, využívať najrozličnejšie inšpiračné zdroje od ľudových melódii cez náladové romantické námety, až po zvuky prírody.

Charles Marie Widor — francúzsky skladateľ a organista, je autorom 10 organových symfónii. Tieto Widorove symfónie sú vlastne suitami v pravom slova zmysle. Vznikli väčšinou v spojitosti s organom v Saint Sulpice, kde bol Widor 64 rokov organistom. Piata symfónia hlavne zásluhou záverečnej toccaty je najznámejšia. Jej kompozičný princíp šestnásťtinové perpetuum mobile v manuáloch a výrazné témy v pedáli dodávajú toccate rafinovaný výraz. Pôsobivé a nástrojovo vďačné sú však i ostatné časti symfónie.

Organ je životným osudom Césara Francka. Nástroj v kostole sv. Klotildy ho inšpiroval k vytvoreniu cyklu šiestich skladieb op. 16 až 21, Vo svojich organových skladbách vychádza z dispozícií francúzskeho romantického nástroja. Je tomu i v choráli h mol, ktorý napísal Franck ešte s dvoma ďalšími tesne pred svojou smrťou.

Joseph Bonnet je jedným zo slávnych virtuózov, ktorí aj komponovali pre svoj nástroj, väčšinou skladby virtuózneho charakteru.

Louis Vierne bol slepým francúzskym organistom a skladateľom. Bol žiakom C. Francka a Ch. Widora. Vo svojich šiestich symfóniach propagoval organ ako nástroj symfonického orchestra.

PIATY KONCERT VII. MOF

Utorok 24. mája 1977

OLEG JANČENKO
ZSSR

J. PACHELBEL
(1653—1706)

Toccata
Tri chorály
Prelúdium, fúga a ciaccona

B. TIŠČENKO:
(1939—

Invencia

J. S. BACH:
(1685—1750)

Toccata, adagio a fúga C dur
Prelúdium d mol
Prelúdium a fúga Es dur

O. JANČENKO:

Improvizácia

OLEG JANČENKO je vynikajúcim klaviristom, organistom, dirigentom ako aj hudobným skladateľom. Hru na organe študoval u L. Rojzmana, hru na klavíri u H. Nejgauza a dirigovanie pod vedením prof. J. Šaporina. V r. 1963 získal diplom na Medzinárodnej súťaži J. S. Bacha v Lipsku. Ako štipendista UNESCO študoval na Viedenskej hudobnej akadémii a svoj odborný rozhľad si rozšíril aj na Letnej akadémii organistov v holandskom Harleme. V r. 1967 sa stal šéfom Bieloruského komorného orchestra a zároveň úspešne pokračoval v skladateľskej a koncertnej činnosti. Jeho repertoár je veľmi rozsiahly. Je výrazný, temperamentný umelec, ktorý dokonale pozná možnosti nástroja, cíti štýl klasikov organovej hudby, precízne interpretuje špecifickosť súčasnej polyfonickej reči. Úspešne koncertoval v rôznych mestách ZSSR, hostoval v Poľsku, Fínsku, Holandsku, Juhoslávii aj v ČSSR. Toho času je sólistom Moskovskej filharmónie.

Norimberský rodák Johann Pachelbel je jedným z vedúcich predstaviteľov juhonemeckej a stredonemeckej organovej hudby. Ako učiteľ má rozhodujúci vplyv na celé organistické generácie. Pachelbelov sloh je jasný, formálne členenie priehľadné, výraz väčšinou umiernený. Pachelbel je autorom spojujúcim a syntetizujúcim charakteristické rysy severonemeckej a juhonemeckej školy. Jeho diela majú obsažnosť a stavbu charakteristickú pre sever, i fantáziu, kolorit a určitú vonkajšiu okázalosť, čo sú atribúty talianskou tvorbou ovplyvneného nemeckého juhu. Bachova Toccata adagio a fúga vznikla roku 1709 vo Weimare, teda v dobe predstavujúcej prvú veľkú vlnu Bachovej tvorby pre organ. Skladba má tri uzavreté samostatné časti. Toto usporiadanie zodpovedá koncertnej formovej norme talianskej. Je všeobecne známe, že vo Weimare sa Bach intenzívne zaoberal talianskou hudbou. Toccata začína veľkým úvodom, nasleduje veľké pedálové sólo, ktoré vyústi do vlastného prevedenia. Sólové ariosne adagio je zakončené sedemhlasým záverom. Priehľadná a hravá fúga plynie bez väčšej dynamickej gradácie.

Bachove organové partity vznikli pravdepodobne za jeho pobytu v Lüneburgu. Chorálna partita vznikla vlastne z variácií na svetskú pieseň. Napriek určitej závislosti na tvorbe Georga Böhma sú partity mladého Bacha hudbou hodnou tohto génia.

Svoje vrcholné cyklické organové dielo vydal J. S. Bach vlastným nákladom roku 1739 pod názvom „Dritter Theil der Clavier Übung bestehend in verschiedenen Vorspieler über die Catechismus-und andere Gesänge, für die Orgel...“ Tento Bachov vrcholný chorálový cyklus uvádza Prelúdium Es dur a zakončuje trojitá fúga Es dur. Slávnostná hlavná téma prelúdia, plynúca vo výraznom bodkovanom rytme sa strieda s dvoma kontrastnými myšlienkami. Tri témy fúgy sú exponované postupne, takže za sebou nasledujú tri fúgy. Téma prvej fúgy je ovšem citovaná v priebehu druhej i tretej fúgy.

Veľká renesancia organového umenia v ZSSR podnietila vznik celej rady pôvodných skladieb pre tento nástroj. Jedným z nich je i Boris Tiščenko (1939). Jeho tvorbu charakterizuje zmysel pre bohato diferencovanú rytmiku a polyfóniu.

ZÁVEREČNÝ KONCERT VII. MOF

Štvrtok 26. mája 1977

HANS GÜNTHER WAUER NDR

N. BRUHNS:
(1665—1697)

Prelúdium a fúga e mol

G. BÖHM:
(1661—1733)

Partita „Freu dich sehr, o meine Seele“

J. S. BACH:
(1685—1750)

Prelúdium a fúga h mol
Fantázia G dur

G. LIGETI:
(1923—

Volumina

H. G. WAUER:

Improvizácia na dané témy

HANS-GÜNTHER WAUER narodil sa v r. 1925. Študoval na Vysokej hudobnej škole v Lipsku a je jedným z posledných žiakov K. Straubeho. Od r. 1951 je dómskym organistom v Merseburgu a docentom pre hru na organ a improvizáciu v Halle. Koncertoval vo väčších mestách NDR, v zahraničí v ZSSR, Holandsku, Anglicku, Švajčiarsku, ČSSR, Poľsku, Švédsku, Dánsku, Rakúsku a NSR. Ako čembalista a dirigent komorného združenia pre barokovú hudbu uvádza predovšetkým klavírnu a komornú tvorbu J. S. Bacha. Nahráva pre rozhlasové spoločnosti doma aj v zahraničí a gramofonová spoločnosť vydala aj niekoľko jeho platní. Ceny získal na Medzinárodnej organovej súťaži v Mníchove a improvizáčnej súťaži v Haarleme.

Nikolaus Bruhns, nemecký skladateľ a organista nereprezentuje zvlášť vypjaté či vrcholné obdobie nemeckého hudobného baroka, skôr výbornú úroveň tejto kompozičnej školy vo svojej dobe. Bol žiakom D. Buxtehudeho a vo svojich skladbách pridriava sa viacdielnej buxtehudeovskej formy, píše prelúdia, fúgy a chorálové fantázie, neskôr kantáty a iné príležitostné skladby. Pôsobil v Husume, kde si získal znamenitú povest' aj ako husľový virtuóz.

Georg Böhm, nemecký skladateľ a organista je jedným z predchodcov J. S. Bacha. Študoval u svojho otca, neskôr u Reinkena v Hamburgu. Stal sa organistom v Lüneburgu, kde Bach navštevoval gymnázium. Mal značný vplyv na utváranie štýlu J. S. Bacha. Böhm zostal vo svojej funkcii organistu až do smrti. Považujeme ho za tvorcu chorálovej predohry s kolorovanou témou. Böhm sa stáva spojovacím článkom medzi severonemeckou školou a Bachovým dielom. Žil na mieste zlomu dvoch štýlov, severonemeckého a južného a hoci je viditeľný na ňom sloh obidvoch štýlov, môže o ňom smelo povedať, že ostáva viac severonemcom.

Bachova fantázia G dur pochádza z jeho weimarského obdobia. Je v trojdielnej forme, s nápadnými znakmi talianskej ouvertúry.

Prelúdium a fúga h mol vznikli pravdepodobne medzi dvomi Bachovými monumentálnymi kompozíciami — Veľkou omšou h mol a Matúšovými pašiami. V prelúdiu h mol počujeme takmer arióznou melodiku, obohatenú chromatickými sekvenciami a ozdobami, pripomínajúcimi Kyrie z Veľkej omše h mol. Je to nostalgická hudba takmer romantického charakteru. Téma fúgy je jednoduchá, nevýbojná. Dielo vzniklo v rokoch 1727 alebo 1736.

Jeden z najvýznamnejších skladateľov nášho storočia György Ligeti obrátil svoju pozornosť aj k organu a vytvoril v diele Volumina jeden zo základných pilierov organovej hudby XX. storočia. Skladba je písaná v duchu najnovších skladateľských techník.